

Kulttuurin käsikirja opettajille

SISÄLLYS

Kulttuuria kouluihin	3
Koko koulun hanke	3
Kulttuurikasvatusta kolmella eri tasolla	4
Koulun kulttuuriryhmä	6
Kulttuurikasvatuksen suunnitleminen	7
Esimerkki kulttuurikasvatuksen sisällyttämisestä opetussuunnitelmaan	9
Kohti kulttuurista kouluympäristöä	14
Mitä tehdä jos innostuu kulttuurista	16
Hyödyllisiä linkkejä ja lähdevinkkejä	19
Lähteet	22

Kulttuuria kouluihin

KOKO KOULUN HANKE

Helsingin peruskoulujen kulttuurikasvatukseen jokainen lapsi ja nuori pääsee osalliseksi. Kulttuuritoiminnassa kouluissa toteutuu saavutettavuuden ajatus: se edistää yhdenvertaisuutta helsinkiläisten koululaisten välillä tarjotessaan mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin taustasta, henkilökohtaisista ominaisuuksista tai muista näkökohdista riippumatta.

Ottamalla kulttuuria mukaan opetukseen koulun työtavat monipuolistuvat ja erilaiset oppijat voidaan luontevasti ottaa huomioon. Helsinkiläisissä kouluissa tuetaan uusia oppimisympäristöjä sekä annetaan raameja koulun ja kulttuuritoimijoiden väliselle yhteistyölle. Tätä kautta julkisesti rahoitetut kulttuuripalvelut ovat nykyistä paremmin oppilaiden ja opetuksen käytössä.

Kulttuurikasvatus on koulun yhteinen asia. Tavoitteena on ohjata kaikkien aineiden opettajat hyödyntämään erilaisia kulttuuriympäristöjä opetuksessaan; ajatus ei siis koske vain äidinkielen tai taito- ja taideaineiden oppitunteja. Tarkoituksena ei ole sisällyttää irrallisia taidetapahtumia eri oppiaineiden tunneille, vaan löytää tapoja hyödyntää kulttuuria kunkin oppiaineen opetussuunnitelmassa ja täydentää oppiaineiden sisältöjä kulttuurin ja taiteen avulla.

Opetussuunnitelman aihekokonaisuudet kannustavat eheyttävään opetukseen ja kokonaisvaltaiseen teemojen käsittelyyn yli oppiainerajojen. Kulttuurikasvatus tukee tätä tavoitetta ja tuo käytännön esimerkkejä eheyttävän opetuksen toteuttamiseen.

Kulttuurikasvatuksen kautta voidaan käsitellä teemoja, jotka tulevat lähelle lapsen ja nuoren kokemusmaailmaa. Aikaa ja tilaa saavat myös kou-

lumaailmassa joskus liian vähälle huomiolle jäävät ihmisenä kasvamisen ja kokemisen ulottuvuudet, jotka kuitenkin olennaisesti edistävät hyvinvointia ja helpottavat oppimista.

Koulut kirjaavat toimintasuunnitelmaansa millaisia kulttuurikäyntejä ja -tapahtumia koulu tekee tuona vuonna. Toimintasuunnitelmaan tarkennetaan myös aihekokonaisuuksien toteuttamista.

Kulttuuria tarjotaan jokaiselle oppilaalle vuosittain vähintään ensimmäisen eli elämystason verran – tämä on jokaisen oppilaan oikeus. Koulun resursseista ja opettajien voimavaroista riippuen voidaan tehdä enemmänkin. Kulttuuria voidaan myös kohdistaa eri luokka-asteille tai ryhmille eri vuosina erilaisilla voimakkuuksilla.

Vaikka koulun resurssit olisivat niukat, löytyy kaupungista paljon täysin ilmaista kulttuuritarjontaa, jota voidaan käyttää hyödyksi. Esimerkiksi Helsingin kulttuurikeskus tarjoaa 5x2-taideopetusta alaluokille ja kulttuurikursseja yläluokille, ja kansallisilla kulttuurilaitoksilla on kouluille ilmainen hanke Kulttuurin laajakaista. Lisäksi osa museoista on avoinna koululaisille veloituksetta ja teatterien yleisötyötä on tarjolla yhä laajemmin (esimerkiksi teatterin yleisöyöntekijä voi auttaa kouluja niiden omissa draamaprojekteissa). Yhteistyötä ei ole myöskään tarpeen tehdä aina taidelaitosten kanssa; mm. kirjasto on monipuolinen yhteistyökumppani kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa.

Toimintakertomukseen kootaan tarkemmin lukuvuoden aikana toteutetut yksittäiset tapahtumat, koska suunnitteluvaiheessa ei välttämättä vielä tunneta kaikkea taidetoimijoiden tarjontaa.

KULTTUURIKASVATUSTA KOLMELLA ERI TASOLLA

Koulun kulttuurikasvatuksen suunnittelun pohjana voidaan käyttää kolmijakoa, joka pohjautuu FT Arto Tiihosen tutkimukseen kokemuksellisuuden sosiokulttuurisista merkityksistä ja niiden yhteydestä hyvinvointiin (Tiihonen 2009). Jako perustuu siihen miten laajasti ja kokonaisvaltaisesti,

millä ”volyyymilla” kulttuuria oppilaille tarjotaan, ja miten paljon resursseja suunnitelman toteuttamiseen on käytettävissä. *Elämyksiä* käsitellään tunnetasolla, tekemiseen laajenevina *kokemuksina* tai vuorovaikutusta vaativana osallisuutena.

1. Kulttuuri elämyksenä: oppilaan henkilökohtainen kokemus

Elämystason suunnitelmassa on kullekin luokalle vähintään yksi tapahtuma sekä sen pohjustusta ja purkua luokissa yhdessä oman opettajan kanssa. Elämystason tapahtumat ovat helposti toteutettavia eivätkä vaadi paljon resursseja.

Elämyksiä tuottavat kulttuuri- ja taidetapahtumat ovat oppilaan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan keskittyviä. Kulttuurikasvatuksella halutaan pyrkiä tarjoamaan mahdollisuuksia elämysten syntymiseen, sillä niiden kautta voidaan

tunnistaa omia tunteita, herätellä ajatuksia ja luoda tilaa oppilaan sisäisen kokemusmaailman rikastamiselle. Elämysten käsittelyn ei tarvitse olla aina suullista; itsenäinen pohdinta ja oppilaan oman tilan salliminen on yhtä tärkeitä kuin mielipiteiden ilmaiseminen.

Tunnetason elämysten tarjoaminen koululaiselle lisää koulussa viihtymistä ja opiskelumotivaatiota. Koululaisen maailmankuva avartuu ja hänelle voi syntyä halu omien taitojen harjaantumiseen.

2. Kulttuuri kokemuksena: lisää ymmärrystä itsestä ja maailmasta

Kokemustason suunnitelmassa on kullekin luokalle vähintään yksi tapahtuma ja sen lisäksi siihen liittyvää työstämistä, esimerkiksi tekijätapaaminen, työpaja, alustus tms. Mieluiten kokemustasolla on kuitenkin ainakin kaksi eri oppimisympäristön tapahtumaa, joiden kautta tarkastellaan samaa teemaa eri näkökulmista.

Kokemuksellinen kulttuurinen tapahtuma on yksilölle aina merkityksellinen, lisää ymmärrystä itsestä ja maailmasta. Kokemukseen kuuluu elä-

myksen lisäksi sen työstäminen esimerkiksi työpajassa tai keskustellen, sekä asian tarkastelua useammasta näkökulmasta. Kokemukselliseen tasoon liittyy aina oivallus. Tällöin voidaan tukea yksilöllisyyden heräämistä ja pohdintaa suhteesta minuuden ja maailman välillä. Kokemuksen työstäminen yhdessä motivoi ja ryhmäyttää oppilaita, sillä lapset ja nuoret ovat yleensä innokkaita keskustelemaan kun lähtökohtana on omakohtainen kokemus.

3. Kulttuuri osallisuutena: kyky vaikuttaa omaan ja toisten elämään

Osallisuustasolla tapahtumia ja niiden käsittelyä on enemmän, ne käsittelevät samaa teemaa monista eri näkökulmista ja eri oppimisympäristöjen kautta. Tuloksena on aina jotakin näkyvää ja oppilaiden itse työstämää, kuten näyttely, esitys, portfolio tms.

Osallisuuden ydin on omaan ja muiden elämään vaikuttamisen mahdollisuuksien havaitseminen. Tällä suunnitelman tasolla kohdataan ja kuunnellaan toisia oppilaita, osallistutaan vuorovaikutukseen ja toimitaan yhdessä. Myös itseilmaisuus kuuluu voimakkaasti tälle tasolle.

Omien vaikutusmahdollisuuksien käsittäminen tuo nuoren osaksi yhteiskuntaa ja motivoi osallistumaan yhteisönsä toimintaan. Osallisuuden kautta koululainen saa taiteesta ja kulttuurista eväitä oman elämän ja maailmankuvan rakentamiseen. Onnistumisen elämysten ja omien luovien ideoiden toteuttamisella on suuri merkitys oppilaiden itsetunnon ja kokonaispersoonallisuuden kehityksen kannalta. Näillä voidaan rakentaa myös entistä parempaa kouluyhteisöä.

Esimerkki: Kulttuuria kolmella volyyymilla

Esimerkki on rakennettu havainnollistamaan eroja edellä esiteltyjen kulttuurikasvatuksen tasojen välillä. Tasot erottaa toisistaan selkeästi niihin käytetty aika ja teeman työstämisen määrä.

ELÄMYSTASO: Oppilaille järjestetään valitun teeman mukainen opastettu näyttelykierros museossa. Heitä herätellään pohtimaan omia tuntemuksiaan taulujen äärellä, etsimään suosikkiteoksiaan, jne.

KOKEMUSTASO: Oppilaat osallistuvat opastetulle kierrokselle museossa. Opas virittelee oppilaita jo kierroksen aikana kertaluonteista työpajaa varten, jossa valittuja teemoja työstetään opastuksen jälkeen. Työpajoissa syntyy teoksia joista voidaan keskustella vielä koulussa tai kirjoittaa esim. oppimispäiväkirjaan.

OSALLISUUSTASO: Oppilaat osallistuvat keskustelevalle opastetulle kierrokselle ja tapaavat taiteilijan. He osallistuvat pitkäkestoiisiin työpajoihin, joissa syntyy samaan teemaan liittyvä, oppilaiden itse tekemä näyttely. Näyttelyyn järjestetään avajaiset ja oppilaat pääsevät itse esittelemään töitään.

KOULUN KULTTUURIRYHMÄ

Suunnitelman koulukohtaiseen kulttuurikasvatukseen voi laatia eri kokoonpanoin. Rehtorin avuksi voidaan perustaa kulttuuriryhmä, jonka vetäjänä toimii kulttuurista kiinnostunut opettaja. Ryhmään voi kuulua 2–4 opettajaa ja mahdollisesti kaksi oppilaista valittua edustajaa. Ydinryhmä tekee varsinaisen laadintatyön, mutta sen lisäksi kulttuurikasvatukseen liittyviä asioita tulee käsitellä myös yhteisöllisesti niin, että koko opettajakunta voi osallistua keskusteluun ja suunnitelman peruslähtökohtien pohtimiseen.

Koulun kulttuuritoimintaa voidaan suunnitella myös yhteistyössä oppilaskunnan ja vanhempainyhdistyksen kanssa. Oppilaiden äänen kuuluminen kulttuuriryhmässä on tärkeää, ja siksi oppilaskunta on hyvä perehdyttää asiaan. Kaikkia koulun oppilaita voidaan haluttaessa osallistaa kulttuuriohjelman suunnitteluun: luokissa voidaan esimerkiksi lukukauden alkajaisiksi keskustella millaiset kulttuuriin liittyvät asiat nuoria kiinnostavat, tai siitä mikä ylipäättään on kulttuuria. Nämä näkemykset käsitellään oppilaskunnassa tai kulttuuriryhmässä. Vanhempainyhdistyksen mukanaolon kautta myös koti saa tietoa kulttuuriohjelman vaikutuksista kouluarkeen ja vanhempien näkökulma pääsee esiin.

Kulttuurikoordinaattori

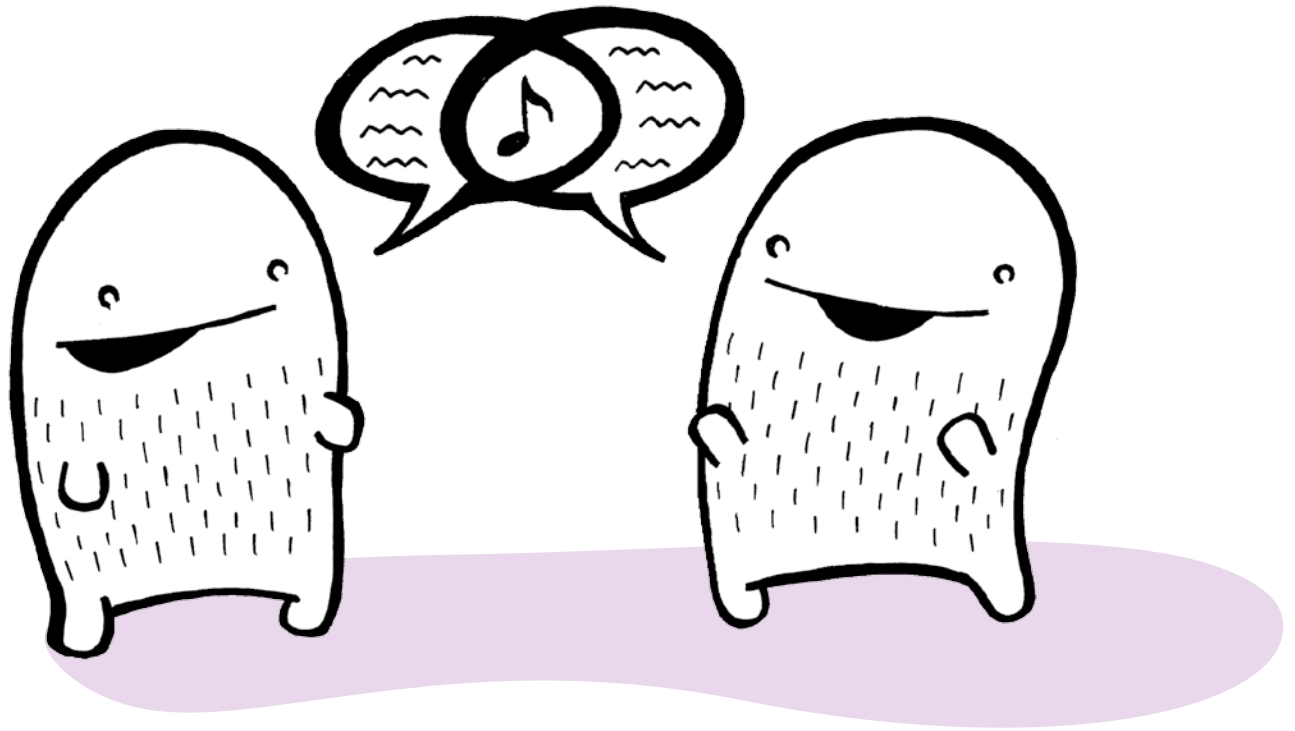
On suositeltavaa, että koulun opettajista valitaan kulttuurikoordinaattori, joka toimii yhteyshenkilönä kulttuuritoimijoiden ja oman koulun välillä. Tälle opettajalle postitetaan opettajainkoulutuksia, kulttuurikursseja ja ylipäättään kulttuuritarjontaa koskeva informaatio, jonka hän välittää koulun muulle opettajakunnalle; joskus kaikille opettajille, toisinaan aiheesta riippuen valikoidummalle kohderyhmälle. Toivottavaa on, että koordinaattori tuo kulttuuriin liittyvää asiaa esiin myös opettajainkokouksissa.

Vaikka tehtävä vaatii opettajalta aikaa ja paneutumista, on kulttuurikoordinaattoreilla etuoikeutettu asema saadessaan ensikäden tietoa opettajille tai kouluille suunnatusta kulttuuri- ja koulutusarjonnasta.

Kulttuuriagentit

Oppilaiden keskuudesta voidaan valita kulttuuriagentteja. Kulttuuriagenteilla on pääsy erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja he tiedottavat oppilastovereilleen kaupungin kulttuuritarjonnasta. He voivat myös osallistua tapahtumien toteuttamiseen. Kulttuuriagentit tuovat esille oppilaiden näkemyksen ja toiveet suunnitelman valmisteluvaiheessa.

Alaluokilla agenttitoiminta on pienimuotoisempaa, yläluokilla taas kulttuuriagenttien verkosto voi järjestää kokoontumisia, osallistua tuottajakoulutukseen jne.

KULTTUURIKASVATUKSEN SUUNNITTELEMINEN

Koulun kulttuurikasvatuksen suunnittelussa voidaan käyttää opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia (esim. ihmisenä kasvaminen tai kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys) tai jotakin erikseen valittua, yhdistävää teemaa, jota käsitellään useista näkökulmista eri oppiaineissa (esim. ympäristö, maailmankuvat, minuus, yhteiskunnallisuus taiteessa tms.). Kulttuuria ja taidetta voidaan myös integroida eri oppiaineiden opetussuunnitelmiin irrallisempina, eri aihepiiriä käsittelevinä palasina.

Suunnittelussa on helpoin lähtöä liikkeelle kun esimerkiksi opettajainkokouksessa sovitaan yhdessä teema, joka määrittää kulttuurikasvatuksen suunnitelmaan valittavien tapahtumien sisältöjä. Koulun kulttuuriryhmä voi valmistella opettajainkokoukseen valikoiman erilaisia otsikoita kaupungin taidelaitosten tulevan kauden ohjelmistojen pohjalta. Tuorein Opettajien Kulttuurikalenteri tai kultus.fi -verkkosivusto toimivat tätä työtä helpottavana lähteenä. Opetusvirastossa työskentelevä koulujen kulttuurisuunnittelija sekä Annanta-

lon ja alueellisten kulttuuritalojen kulttuurikasvatuksesta vastaavat kulttuurituottajat voivat myös mahdollisuuksien mukaan auttaa alkuun pääsemisessä. He voivat esitellä tulevan kauden ohjelmistoa tai toimia konsulttipuna koulujen kulttuuriryhmille.

Temaattisen valinnan lisäksi pohditaan mikä käsittelyn laajuus kullekin ryhmälle olisi mielekäs ja mahdollinen; käsitelläänkö asioita elämyksen, kokemuksen vai osallisuuden tasolla (ks. s. 4). Kulttuurikasvatusta voidaan toteuttaa luokka-asteittain eri tavoitteista käsin (esimerkiksi 1.–2.-luokille tarjotaan kulttuuria elämyksenä, 3.–6.-luokille kokemuksena ja 7.–9.-luokille osallisuutena) tai luokka-asteista irrallaan, kunkin ryhmän valmiuksien ja tavoitteiden mukaisesti.

Kulttuuriryhmä tekee ehdotuksen siitä, minkä oppiaineiden sisältöihin ja tunneille tapahtumat sijoitetaan, ja esittelee ehdotuksen opettajainkokouksessa. Keskustelulle ja suunnittelulle tarvitaan aikaa. Tavoitteena on saada kaikki oppiai-

neet ja kaikki opettajat vuorollaan mukaan kulttuurikasvatuksen toteuttamiseen.

Jokaisella luokka-asteella on hyvä käyttää oppimisympäristöjä monipuolisesti: taidetta, kulttuuriperintöä, media, kulttuurisia paikkoja ja tiloja (ks. kulttuuriset oppimisympäristöt, alkuosan s. 11). Esimerkkejä kulttuurin ja oppimisympäristöjen integroimisesta eri oppiaineisiin löytyy opettajien ja kulttuuritoimijoiden projektipankista osoitteesta www.kultus.fi. Pankkiin voivat opettajat ja kulttuuritoimijat tallentaa kollegoilleen inspiraatioksi ja esimerkiksi kuvauksia yhteistyöstään.

Taidetoimintaa suunniteltaessa tulee muistaa, että opettajan tehtävänä on myös valmistella oppilaat tuleviin tapahtumiin ja käydä purku- tai palautekeskusteluja tapahtumien jälkeen, jotta ne eivät jää vain irrallisiksi tapahtumiksi. Tälle tulee varata lukujärjestyksessä riittävästi aikaa. Käsitelyä voidaan laajentaa koulun sähköisiin työkaluihin, esimerkiksi Fronter-oppimisympäristöön.

www.kultus.fi

Annantalon taidekeskuksen ylläpitämä Kultus.fi -sivusto kokoaa pääkaupunkiseudun ajankohtaisen, lapsille ja nuorille suunnatun kulttuuritarjonnan kaikkien ulottuville ikäryhmittäin ja taidealoittain luokiteltuna. Kultuksessa ilmoitetaan erityisesti koululaisryhmille suunnatuista ja soveltuvista tapahtumista sekä taide- ja yleisökasvatusprojekteista. Lisäksi sivuilta löytyy tietoa opettajien koulutuksista ja opettajille tarkoitetuista infotilaisuuksista.

Sivusto on keskeinen apuväline kulttuurikasvatuksen toteuttamisessa. Kultus antaa ehdotuksia siihen, miten eri taide- ja kulttuurilajien tarjontaa voi hyödyntää eri aineiden ja aihekokonaisuuksien opetuksessa. Tarkoituksena on, että koulut löytävät helposti ne tapahtumat, jotka tukevat parhaiten kulloisiakin opetustarpeita.

Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia,

joita voi käyttää kulttuurikasvatuksessa: Ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä ja media-aidot, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta, turvallisuus ja liikenne, ihminen ja teknologia.

Ehdotuksia kulttuurikasvatuksen teemoiksi

(Annantalon entisiä kulttuurikurssiteemoja mukaillen): Taide ja todellisuus, Sankaruus ja moraali, Kunnan miehiä – kunnan naisia?, Muoto ja muoti, Maailmankaikkeuden lumo, Ajattomat intohimot, Yhteiskunta taiteessa, Arkkitehtuurin muodonmuutoksia, Mustaa ja valkoista, Räjähdysvaara, Elämä tarinassa, Kunnan ihminen, Kuoleman monet kasvot, Minä kaunis ihminen, Myyttiä ja legenda, Pelon maailma, Yksinäisyys, Pyhä paha maailma, Tiskivuoroblues, Kenen kadut, kenen kaupunki?, Keitä ne on ne sankarit?, Eläimiä ja ihmisiä, Poikkeustila – sota!, Ihmisen mieli, Sanattomia puheenvuoroja, Kannanottoja, Lähiosoite, Nälkämaan lauluja, Lottovoitto syntyä Suomeen?, Onnea ja harhapolkua, Ihmisoikeuspeliä, Tunnemyrskyjä, Aistien voimaa, Horjuvia sankareita, Ilmastotaidetta.

Esimerkki kulttuurikasvatuksen sisällyttämisestä opetussuunnitelmaan

Seuraava esimerkki havainnollistaa kulttuurikasvatuksen suunnittelua. Teemaksi on valittu *Rakkaus ja ystävyys*, joka sisältyy Ihmisenä kasvamisen aihekokonaisuuteen.

Suunnitelma laaditaan kullekin koululuokalle joko elämys-, kokemus- tai osallisuustasolla. Tässä esimerkissä on käytetty kunkin tason suunnitelman havainnollistamiseen samaa teemaa. Tapahtumat on poimittu pääasiassa *Kultus Opettajan kulttuurikalenterista*.

Suunnitelmaan voi myös merkitä viitteellisesti kuinka paljon aikaa mikäkin tapahtuma vaatii. Tämä kuitenkin vaihtelee kunkin koulun ja tapahtumapaikan välimatkoista riippuen. Aikarvioon tulee lisätä opettajan johdolla käytävät pohjustukset ja purkukeskustelut.

KULTTUURI ELÄMYKSENÄ

Elämystason suunnitelmassa on kullekin luokalle vähintään yksi tapahtuma sekä opettajan tai kulttuuritoimijan toimesta tapahtuman pohjustusta tai purkua luokassa.

Teema: Rakkaus ja ystävyys
Aihokokonaisuus: Ihmisenä kasvaminen

LUOKKA-ASTE	TAPAHTUMA	PAIKKA	AIKA	OPPIAINE
1.–4. luokat	Teatteri IlmiÖ: Tirlittan	Malmitalo	syyskuu	uskonto/elämänkatsomustieto
	5 x 2 taideopetus: teemana Rakkaudesta taiteeseen	Annantalo tai alueellinen kulttuurikeskus	syys-lokakuu	käsityö, musiikki, liikunta
	Kiljusen herrasväki	Elokuvateatteri Orion	lokakuu	ympäristö- ja luonnontieto
	Kirjasuunnistus	Kirjasto	marraskuu	äidinkieli
	Itsenäisyyspäivän juhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Joulujuhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Kirjastovierailu tai kirjavinkkaus	Kirjasto	tammi-helmikuu	äidinkieli
	Alakoulukino: Lähiöpanat	Alueellinen kulttuurikeskus	maaliskuu	äidinkieli, et
	5 x 2 taideopetus: teemana Rakkaudesta taiteeseen	Annantalo tai alueellinen kulttuurikeskus	maalis-huhtikuu	musiikki, liikunta, kuvataide, äidinkieli
	Liikuntapäivä: Taidesuunnistus, kohteena julkiset taideteokset	Koulun lähiympäristö	huhti-toukokuu	kaikki aineet
	Kevätjuhla	Oma koulu	toukokuu	kaikki aineet
5.–6. luokat	Kirjamaistiaisets	Kirjasto	syyskuu	matematiikka tai äidinkieli
	5 x 2 taideopetus: teemana Rakkaudesta taiteeseen	Annantalo tai alueellinen kulttuurikeskus	syys-lokakuu	käsityö, liikunta, kuvataide
	Alakoulukino: Myrsky	Alueellinen kulttuurikeskus	marraskuu	biologia ja maantieto
	Itsenäisyyspäivän juhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Kalevala dell'Arte	Teatteri Metamorfoosi/Stoa	joulukuu	uskonto/elämänkatsomustieto
	Joulujuhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Tutkiva oppiminen	Kirjasto	tammi-helmikuu	äidinkieli tai biologia ja maantieto
	Alakoulukino: Näkymätön Elina	Alueellinen kulttuurikeskus	maaliskuu	uskonto/elämänkatsomustieto

LUOKKA-ASTE	TAPAHTUMA	PAIKKA	AIKA	OPPIAINE
5.–6. luokat	Kauneuden pauloissa	Helsingin Taidemuseo Tennispalatsi	maaliskuu	historia ja yhteiskuntaoppi
	5x2 taideopetus: teemana Rakkaudesta taiteeseen	Annantalo tai alueellinen kulttuurikeskus	maalis-huhtikuu	musiikki, liikunta, kuvataide, äidinkieli
	Liikuntapäivä: Taidesuunnistus, kohteena julkiset taideteokset	Koulun lähiympäristö	huhti-toukokuu	kaikki aineet
	Kevätjuhla	Oma koulu	toukokuu	kaikki aineet
7.–9. luokat	Dansteater Raatikko: Cirkus Warvas	Stoa	lokakuu	ruotsinkieli
	Kirjallisuusaiheinen projekti	Oma koulu ja kirjasto	loka-marraskuu	äidinkieli
	Pimeä (hassu) aine	Metropolia-teatterin Teatterisali	elokuu	matematiikka
	Itsenäisyyspäivän juhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Joulujuhla	Oma koulu	joulukuu	kaikki aineet
	Kansallisoopperan pääharjoitukset	Suomen Kansallisooppera	helmikuu	musiikki
	Tutkiva oppiminen	Kirjasto	maaliskuu	matematiikka, fysiikka
	Benjamin Katz: Baseliz	Helsingin taidemuseo Tennispalatsi	maaliskuu	kuvataide, historia
	Yläkoulukino: Kielletty hedelmä	Alueellinen kulttuurikeskus	huhtikuu	terveystieto, biologia, uskonto /elämänkatsomustieto
	Liikuntapäivä: Taidesuunnistus, kohteena julkiset taideteokset	Koulun lähiympäristö	huhti-toukokuu	kaikki aineet
Kevätjuhla	Oma koulu	toukokuu	kaikki aineet	

KULTTUURI KOKEMUKSENA

Kokemustason suunnitelman pohjana on *Kulttuuri elämyksenä* -suunnitelma. Kokemustasolla samaa teemaa tarkastellaan vähintään kahden eri tapahtuman kautta ja niitä työstetään esimerkiksi tekijätapaamisissa, työpajoissa, alustusten, pedagogisen materiaalin kautta tms.

KULTTUURI ELÄMYKSENÄ + LISÄKSI

1.–4. luokat

TAPAHTUMA	PAIKKA	AIKA	OPPIAINE
Risto Räppääjä	Helsingin kaupunginteatteri	syyskuu	äidinkieli, kuvataide
Hukkareissu	Teatteri Rollo / Vuotalo	lokakuu	
Nimeni on Sormiradio	Kansallisoopperan lähiöprojekti/Malmitalo	maaliskuu	musiikki, liikunta
Alakoulukino: Näkymätön Elina	Alueellinen kulttuurikeskus	maaliskuu	uskonto/ elämänkatsomustieto

5.–6. luokat

MUMMO Esitys- ja draamatyöpaja	Nälkäteatteri/ Narrin näyttämö	syyskuu	äidinkieli
Pula-ajan parhaat niksit -työpaja	Helsingin kaupunginmuseo	lokakuu	historia
PojatPojat	Teatteri Rollo tilataan koululle	maaliskuu	uskonto/elämänkatsomus- tieto, terveystieto
Alakoulukino: Suden kesä	Alueellinen kulttuurikeskus	huhtikuu	biologia

7.–9. luokat

Kaukaa haettua	Kulttuurien museo	syyskuu	yhteiskuntaoppi, historia
Yläkoulukino-päivä: Mitä meistä tuli	Alueellinen kulttuurikeskus	lokakuu	uskonto/elämänkatsomus- tieto, äidinkieli
Kaunis mieli elokuva	Elokuvateatteri ja Koulukino	helmikuu	matematiikka
Logicomix Nerouden ja hulluuden rajalla. Sarjakuvakirja	Suomen sarjakuvakeskus ja oma koulu	maaliskuu	matematiikka, äidinkieli, elämänkatsomustieto

KULTTUURI OSALLISUUTENA

Osallisuustason suunnitelman pohjana on Kulttuuri kokemuksena -suunnitelma. Osallisuustasolla tapahtumia per luokka on enemmän ja samaa teemaa käsitellään eri näkökulmista ja eri oppimisympäristöissä. Tuloksena on aina jotain näkyvää ja oppilaiden itse työstämää, esim. näyttely kouluun tai lähikirjastoon, esitys koulun juhliin tai portfolio yhteistä teemaa noudattaen koulun verkkosivuille.

KULTTUURI ELÄMYKSENÄ + LISÄKSI

1.–4. luokat

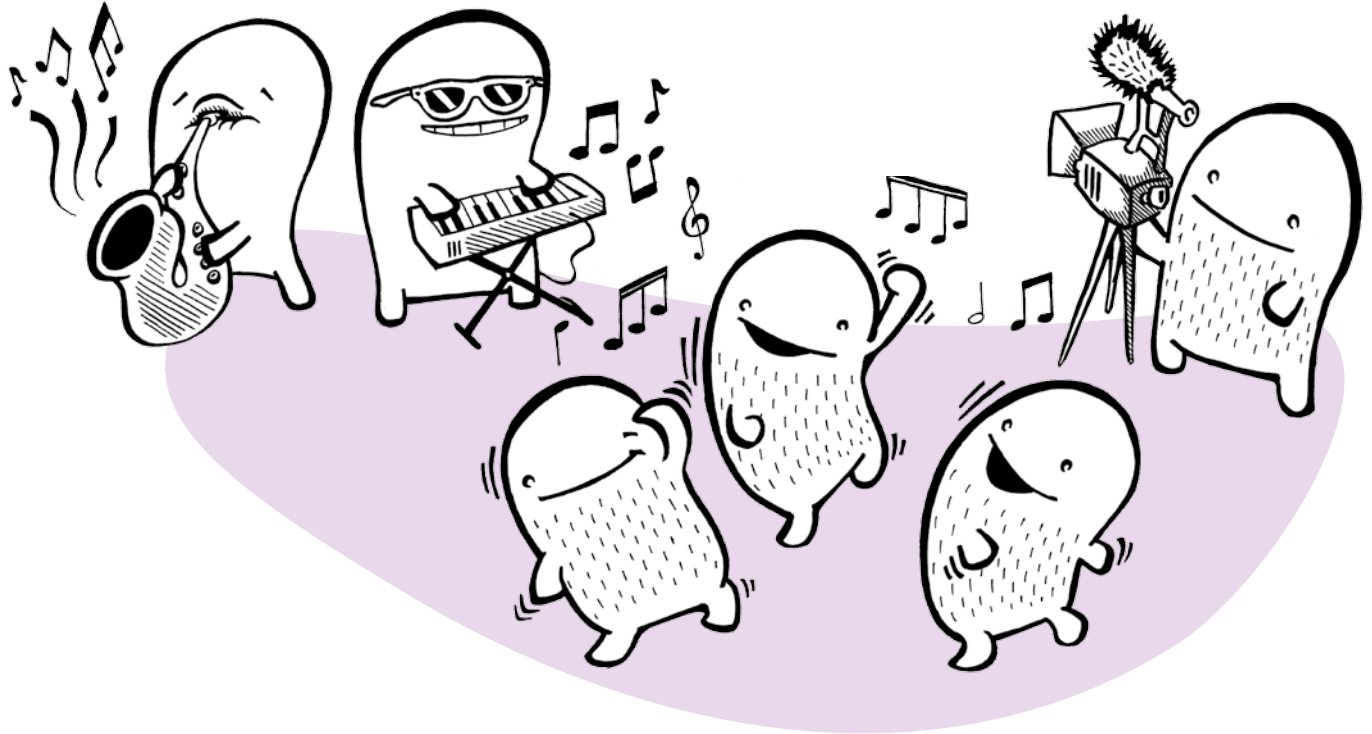
TAPAHTUMA	PAIKKA	AIKA	OPPIAINE
Kinesteettiset kielityöpajat	Zodiak – uuden tanssin keskus ja oma koulu	syksy	liikunta, äidinkieli
Taiteilija koulussa	Yhteistyössä alueellisen kulttuurikeskuksen kanssa	syksy-kevät	toimii yhteistyössä kaikkien opettajien kanssa
Tai/ja Koulun yhteinen kulttuuri/taidepäivä	Oma koulu	kevät	kaikki aineet

5.–6. luokat

Koululaisooppera Auringonkukat	Suomen Kansallisooppera ja oma koulu	syksy	musiikki, kuvataide, historia
Taiteilija koulussa	Yhteistyössä alueellisen kulttuurikeskuksen kanssa	syksy-kevät	toimii yhteistyössä kaikkien opettajien kanssa
Tai/ja Koulun yhteinen kulttuuri/taidepäivä	Oma koulu	kevät	kaikki aineet

7.–9. luokat

Kulttuurikurssit	Yhteistyössä kulttuurikeskuksen kanssa	helmi-huhtikuu	kulttuurikurssin teemasta ja sisällöstä riippuen
Taiteilija koulussa	Yhteistyössä alueellisen kulttuurikeskuksen kanssa	syksy-kevät	toimii yhteistyössä kaikkien opettajien kanssa
Tai/ja Koulun yhteinen kulttuuri/taidepäivä	Oma koulu	huhtikuu	kaikki aineet

KOHTI KULTTUURISTA KOULUYMPÄRISTÖÄ

Kulttuurikasvatuksen sisällyttäminen kouluympäristöön ei tietenkään suju sormia napsauttamalla. Kysymyksessä on uudenlainen ajattelun tapa kouluarjen järjestämisessä, ja sen onnistumiseksi vaaditaan sekä rehtorin että opettajakunnan myönteistä panosta. Tarvitaan keskusteluyhteyttä kollegojen välillä ja joustavaa asennetta. Tapahtumat eivät aina sijoitu juuri oikealle tunnille tai kestä täsmälleen oppitunnin pituutta; matkustaminen pois kouluympäristöstä ja koulun ulkopuoliset aikataulut vaativat jonkin verran enemmän liikkumavaran mahdollisuutta ja yhteistyötä onnistuakseen.

Jos tämäntyyppinen lukujärjestyksestä poikkeaminen on oman koulun kulttuurissa vierasta, kannattaa aloittaa pienen mittakaavan kokeiluista.

Yleensä nälkä kasvaa syödessä: kun saadaan pieniä onnistumisia, halutaan tehdä lisää. Kun käytännöt tulevat tutuiksi, muuttuvat ne helpommiksi toteuttaa. Kun oppilaat innostuvat ja luokissa syntyy keskusteluja, kun tapahtuu ryhmäytymistä ja esille tulee oppilaista aivan uusia puolia, alkaa suunnitella toimia.

Opettajan ei tarvitse tietää ja osata kaikkea etukäteen. Kulttuurikasvatusta voi myös opettaja käyttää oppimistilanteena ja kehittymisen paikana. Rehtoreille, opettajille ja kulttuuritoimijoille järjestetään koulutusta hankkeen alkuvaiheessa. Tavoitteena on tuoda yhteistyön osapuolia yhteen ja järjestää tilaisuuksia kohdata ja keskustella, jolloin yhteistyö helpottuu.

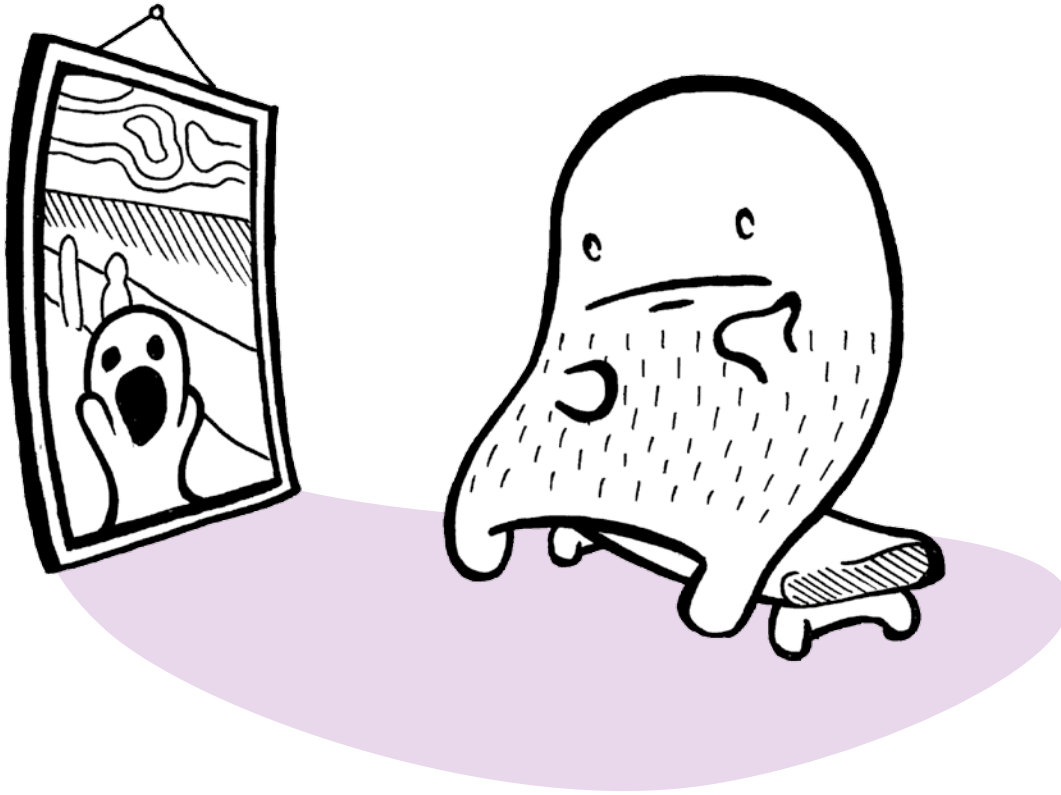
Muista myös nämä kulttuurikasvatuksen ulottuvuudet

Kulttuurikasvatuksen puitteissa on mahdollista laajentaa opetusta koskemaan erityisesti ihmisenä kasvamisen ja identiteettityöskentelyn eri puolia. Kulttuurin kokemisen kautta on luontevaa työstää asioita, jotka tietopainotteisessa kouluarjessa jäävät usein vähälle huomiolle, mutta jotka merkittävästi lisäävät hyvinvointia ja edistävät oppimista. Ne syventävät minkä tahansa aineen oppimista, vahvistavat oppilaan itsetuntemusta, tarjoavat uusia innostavia ilmaisukeinoja ja rohkaisevat sosiaaliseen kanssakäymiseen. Oli opetuksen taso sitten elämys, kokemus tai osallisuus, on hyvä pitää mielessä ja ottaa opetukseen mukaan nämä kolme lähestymiskulmaa:

TUNNE – Tehdään selväksi että oppilaalla on lupa tuntea, ja herätellään oppilaita pohtimaan miltä nyt tuntuu, opetetaan huomioimaan ja tunnistamaan omia tunteita. Annetaan tilaa nonverbaaliselle asioiden työstämiselle.

KEHOLLISUUS – Muistetaan että ihminen on kokonaisuus johon kuuluu sekä pää että keho. Kehoa ja sen ulottuvuuksia tai rajoja voidaan pohtia ja niihin voidaan kiinnittää huomiota; kehollista olemista ovat esimerkiksi erilaiset esittämisen tavat, käden taidot sekä liikkeen ja ajattelun yhteys. Kehollisuutta ovat myös sellaiset ”näkymättömät” asiat kuten läsnäolo tai keskittyminen. Kehollisuuteen liittyy niinkään suhde minän ja ympäristön välillä tai fyysisen ja virtuaalisen maailman erot.

KOHTAAMINEN – Kohtaamiset ovat tärkeitä; niiden kautta opitaan kuuntelemaan itseä ja toisia. Vuorovaikutuksen kautta voi oppia toimimaan yhdessä sekä suvaitsemaan ja arvostamaan erilaisuutta. Oma paikka kokonaisuudessa voi hahmottua juuri kohtaamisten kautta.

MITÄ TEHDÄ JOS INNOSTUU KULTTUURISTA?

Koulut voivat hyödyntää alueensa vapaa-ajan palveluita tarjoavien toimijoiden verkostoa erilaisissa koulupäivän sisällekin sijoittuvissa projekteissa. Monilta toimijoilta voi löytyä halua tehdä koulujen kanssa kulttuuri- ja oppimisprojekteja. Ottamalla yhteyttä oman alueen nuorisotaloihin, kirjastoihin, kulttuurikeskuksiin, liikuntaloihin ja -järjestöihin, harrastusjärjestöihin ja muihin yleishyödyllisiin yhteisöihin voi kysyä mahdollisuuksia yhteishankkeisiin. Rahoitusta koulujen kulttuuriprojekteilte on haettavissa useista lähteistä, esimerkiksi Opetushallituksen oppimisympäristöjä kehittäviä määrärahoista.

Mikäli lapsi tai nuori innostuu tietystä kulttuurilajista, Helsingissä on tarjolla runsaasti erilaisia mahdollisuuksia jatkaa kulttuurin ja taiteen harrastamista myös vapaa-ajalla. Asuinalueilla on tarjolla monia taide-, kulttuuri-, ja liikuntaharrastuksia sekä muita vapaa-ajan mahdollisuuksia. Vapaa-ajan toimintaa tarjoavat muun muassa kirjastot, nuorisotalot, leikkipuistot, eri taidelajien taideoppilaitokset sekä liikuntavirasto ja seurakunnat. Koulutiloissakin on ilta-aikaan erilaista kerho- ja vapaa-ajantoimintaa.

Nuorisosiainkeskuksella on erilaisia kulttuuriin painottuneita toimipisteitä, joissa voi harrastaa suomen- ja ruotsinkielistä musiikkia, teatteria, kuvataiteita, kädentaitoja ja tanssia. Nuorisotalot tarjoavat mahdollisuuksia myös liikkumiseen. Lisäksi nuoret voivat toteuttaa omia ideoitaan niin median kuin viestinnänkin kautta. Taide- ja taitokasvatus tukee nuorten pitkäjänteistä toimintaa visuaalisen taidon ja taiteen maailmassa. Nuorten toiminnat ja työt näkyvät rohkeina projekteina, pieninä ja suurina tapahtumina, tuotantoina, näyttelyinä ja konsertteina sekä lähiöissä että kaupungin keskustassa. Kulttuurisen nuorisotyön keinot luovat nuorille väylän vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin erilaisilla areenoilla ja foorumeilla. Ajan kohtaisten ilmiöiden seuraaminen luo myös perustan toimintojen kehittämiseksi yhdessä nuorten kanssa.

Liikuntavirasto järjestää – usein yhteistyössä liikuntaseurojen kanssa – monipuolista ohjattua liikuntaa pääsääntöisesti koulujen loma-aikoina. Yhteistyössä liikuntaseurojen kanssa järjestetään myös lasten liikunnallista iltapäivätoimintaa 3.–6.-luokkalaisille. Liikuntavirasto on käynnistänyt Itä-Helsingin alueella kokeiluna FunAction-hankkeen 13–17-vuotiaille nuorille; jokainen voi valita itselleen sopivan liikuntalajin tunti-tarjonnasta oman aikataulun mukaan, ja tunneille voi osallistua liikuntapassilla ilman etukäteisilmoittautumisia. FunAction-tapahtumia järjestetään koulujen loma-aikoina, ja yläkoululaisille järjestetään myös omia toimintapäiviä. Alakoululaisille on tarjolla lukuisia maksuttomia liikunnallisia iltapäiväkerhoja.

Kaupunginkirjasto tarjoaa monenlaista vapaa-ajan toimintaa lapsille ja nuorille. Valikoimissa on viihdettä ja taidetta monessa muodossa: kirjoja, musiikkia, elokuvia, lehtiä, pelejä ja näyttelyitä. Useissa kirjastoissa on myös kerhotoimin-

taa ja tapahtumia, esimerkiksi lautapelikerhoja, lukupiirejä, sanataidepajoja, Guitar Hero -turnauksia tai nukketheateriesityksiä. Kirjastossa lapset ja nuoret voivat myös itse luoda omia näyttelyitä, esittää teatteria tai pitää konsertteja, jos niistä sovitaan etukäteen. Kirjastossa on aina aikui- nen paikalla. Henkilökunnalta voi kysyä mieltä askarruttavia asioita, ja kulttuurialan tuntemustakin heiltä löytyy. Kirjasto on ennen kaikkea avoin ja turvallinen paikka, jonne voi tulla oleilemaan yksin tai ystävien kanssa – ja uusiakin tuttavuuksia sieltä voi löytyä. Kirjastossa lapset ja nuoret saavat olla omilla ehdoillaan, joko aktiivisina tai hiljaa, yhdessä tai yksin. Kirjastot löytyvät netistä osoitteesta www.lib.hel.fi.

Helsingin kulttuurikeskuksen kouluyhteistyö on tarjolla kaikille Helsingin kouluille tasapuolisesti ja se on ilmaista. 5x2-taideopetus on alaluokille suunnattua pienryhmissä tapahtuvaa opetusta, jossa kymmenen oppitunnin aikana päästään tutustumaan johonkin taidealaan. Kulttuurikurssit on suunnattu yläluokille, ne ovat teemallisia kurssikokonaisuuksia, joissa käsitellään jotakin teemaa monipuolisesti taidetapahtumien, työpajojen ja asiantuntijaluentojen kautta. Lisäksi Annantalo järjestää lapsille ja nuorille suunnattua näyttelytoimintaa ja tarjoaa maksullista vapaa-ajan taideopetusta. Caisa tarjoaa kouluille monikulttuurisia työpajoja, ja alueelliset kulttuuritalot (Kanneltalo, Malmitalo, Stoa ja Vuotalo) mm. elokuvasarjoja ja monipuolisia lasten- ja nuortenkulttuuriesityksiä.

Pitkäjänteisesti taidetta ja kulttuuria voi harrastaa erilaisissa musiikkiopistoissa, kuvataide-, sirkus-, teatteri-, tanssi- ja sanataidekouluissa. Taiteen perusopetusta (tavoitteellisesti tasolta toiselle etenevää taideopetusta, joka täyttää tietyt Opetushallituksen ja kaupungin sille asettamat sisältövaatimukset) on tarjolla eri taiteenaloilla monissa eri oppilaitoksissa ja toimipisteissä. Taiteen perusopetuksen todistuksesta (esimerkiksi musiik-

kiopiston tai tanssikoulun päättötutkinnosta) voi olla hyötyä, mikäli haluaa jatkaa kyseisen taiteenlajin opiskelua ammatillisesti.

Taidelaitokset – museot, teatterit ja orkesterit – tarjoavat erilaisia lyhytkestoisia työpajoja ja kursseja, myös viikonloppuaikaan. Helsingin monipuolinen esitys- ja tapahtumatarjonta, teatterifestivaaleista rock-konsertteihin ja elokuvista näyteltyihin ja tanssiesityksiin, on aktiiviselle ja innostuneelle harrastus jo itsessään. Jokaiselle päivälle löytyy jotakin, myös ilmaista tarjontaa. Lapset ja nuoret on myös huomioitu monella taholla: esi-

merkiksi useissa museoissa on alle 18-vuotiaille vapaa pääsy, ja teattereillakin on nuorille tarjolla erilaisia etukortteja tai edullisempia lippuja.

Lisätietoja harrastamismahdollisuuksista, ajankohtaisista kulttuuritapahtumista sekä ylipäätään taide- ja kulttuuritoimijoista yhteyshenkilöineen saa kootusti kouluille jaettavasta Opettajan kulttuurikalenterista ja osoitteesta www.kultus.fi. Lisäksi kannattaa seurata ilmoitustauluja, lehti-ilmoittelua, menovinkki-palstoja sekä taidetoimijoiden internet-sivuja.

Kulttuurikaupunki Helsinki koulujen ulottuvilla

Helsinki on monimuotoinen taiteiden ja kulttuurien kaupunki. Helsingin kulttuurinen rikkaus muodostuu lukuisista sosiaalisista, kulttuurisista ja etnisistä taustoista sekä monenlaisista elämäntyyleistä. Kaupungin kulttuuritarjonnasta löytyy sekä eri kulttuuriperinteistä ammentavia että toisaalta urbaaneja digi-ajan kulttuurimuotoja. Kulttuuri- ja taidelaitokset, koulut, yhteisöt ja järjestöt avaavat ovia tutustua mitä erilaisimpiin elämäntapoihin, estetiikkoihin, taidemuotoihin ja maailmankuviin. Suomen mittakaavassa Helsingissä onkin tarjolla lapsille ja nuorille laaja kirjo kulttuurin kuluttamisen ja harrastamisen välineitä. Monimuotoisuuden kohtaaminen arkipäivässä ja kulttuurisissa toimintaympäristöissä vahvistaa kaikkien lasten ja nuorten kokemusta omasta itsestään ainutlaatuisina toimijoina.

Hyödyllisiä linkkejä ja lähdevinkkejä

KULTTUURIKASVATUKSEN TUEKSI

www.kultus.fi

Annantalon taidekeskuksen ylläpitämä Kultus.fi -sivusto kokoaa pääkaupunkiseudun ajankoh- taisen, lapsille ja nuorille suunnatun kulttuuritar- jonnän kaikkien ulottuville kätevästi ikäryhmittäin ja taideoittain luokiteltuna. Kultuksessa ilmoite- taan erityisesti koululaisryhmille suunnatuista ja soveltuvista tapahtumista sekä taide- ja yleisö- kasvatustöistä. Lisäksi sivuilta löytyy tietoa opettajien koulutuksista ja opettajille tarkoitettuis- ta infotilaisuuksista.

Sivusto on keskeinen apuväline kulttuurikasva- tuksen toteuttamisessa. Kultus antaa ehdotuksia siihen, miten eri taide- ja kulttuurilajien tarjontaa voi hyödyntää eri aineiden ja aihekokonaisuuk- sien opetuksessa. Tarkoituksena on, että koulut löytävät helposti ne tapahtumat, jotka tukevat par- haiten kulloisiakin opetustarpeita. Konsertista voi löytä tukea matematiikan opiskeluun, kieliaineet saada lisäpotkua teatteriesityksestä ja biologian teemat aucta taidenäyttelyssä. Kultuksesta löytyy tulevaisuudessa myös opettajien projektipankki, jonne tallennetaan vinkkejä onnistuneista yhteis- työprojekteista taidetoimijoiden kanssa.

www.liikkeelleymparisto.fi

Liikkeelle! on oppimisympäristöjen kehittämis- hanke. Se on uudenlainen tutkivan ja yhteistoi- minnallisen oppimisen verkkopalvelu. Lähtökoh- tina ovat opetussuunnitelma ja yhteistyö eri oppi- aineiden opetuksessa sekä oppijoiden aktiivinen rooli. Oppiminen linkitetään ympäröivään yhteis- kuntaan ja nuorten omiin kokemuksiin. Luokista lähdetään liikkeelle, tutkimaan ympäristöä luon- nontieteiden, taiteiden ja yhteiskunnallisen osal-

listumisen näkökulmista. Yhteistyötä voidaan teh- dä myös paikallisten asiantuntijoiden, viranomais- ten ja yritysten kanssa. Verkkopalvelu tarjoaa käy- tännön työkaluja opettajille ja koulu yhteisöille.

Tapahumatuottaja – Ohjaajan työkirja

nk.hel.fi/tiedostot/aineistot/tapahtumatuottaja_ netti.pdf

Konkreettisia menetelmiä kulttuuriagenttitoi- minnan kehittämiseen.

www.kirkou.fi

KIRKOU (kirjasto, koulu ja koulukirjasto) on ope- tus- ja kirjastotoimen yhteistyötä kehittävä hanke, jonka tavoitteina ovat:

1. Kirjaston käytön, tiedonhallinnan ja kirjallisuuden opetuksen suunnitelman laadinta ja alueellisen yhteistyömallin kehittäminen
2. Henkilöstöryhmien koulutusten suunnittelu ja verkkomateriaalien kehittäminen
3. Koulukirjastojen kehittäminen

Opettajat ja kirjastohenkilöstö ovat yhteistyös- sä luoneet sisältöjä kirjavinkkaukseen ja tiedon- hankintataitojen opetukseen. Hankkeessa on luot- tu myös yhteistyön pelisäännöt. Hanke laajenee alueittain koko Helsingin alueelle.

www.festar-juhlavuosi.info

Monikulttuurinen juhlavuosi – Det Mångkulturel- la feståret tuo esiin eri kulttuurien juhlia ja nii- hin liittyviä traditioita kokemusten, näytelmien ja konkreettisen tekemisen kautta. Hanke on osa UNESCO:n kouluhanketta Suomessa.

TAIDE- JA KULTTUURIKASVATUKSEN TUEKSI**Taikalamppu -lastenkulttuuriverkoston menetelmäoppaita**

<http://www.taikalamppu.fi/index.php/menetelmaeoppaat>

Oulun kaupungin kulttuuriopetussuunnitelma, luokat 1–9

www.kulttuurivalve.fi

MUSEOIDEN OPPIMATERIAALEJA**Veistoshaku:**

www.taidemuseo.fi/suomi/veisto/index.html

Luonnontieteellisen museon oppimateriaaleja:

www.luomus.fi/museo/opettajat/koululaistehtavat

Kiasman kiertokoulu:

www.kiasma.fi/kiertokoulu/kiertokoulu

ARVOSTELUJA**Helsingin kulttuuritapahtumien verkkolehti Skenet:**

www.skenet.fi

ARKKITEHTUURI**Suomen rakennustaiteen museo:**

www.mfa.fi

Hägerström Sofie, Schulman Vera (2006).

Rum - en bok om arkitektur och samhällsplanering.

Opetushallituksen julkaisuja.

ELOKUVAT JA MEDIKASVATUS**Finlandssvenskt filmcentrum rf**

www.filmcentrum.fi

Kansallinen audiovisuaalinen arkisto

www.kava.fi

Koulukino

www.koulukino.fi

Labbet – finlandssvensk dramatik

www.labbet.fi

Mediakasvatus Metka ry

www.mediametka.fi

Sanomalehtien liitto

www.sanomalehdet.fi

Satu ry – Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat ry

www.satu.fi

Utbildningsradion i Sverige

www.ur.se

Vetamix – Yles svenska nättjänst för lärare

vetamix.yle.fi

Ylen Opettaja TV -palvelu

opettajatv.yle.fi

Elokuvien luvallinen näyttäminen koulussa

Elokuvien katsominen julkisesti opetustarkoituksessa on luvanvaraista.

- Tietoa elokuvaesitysten järjestämiseen koulupäivän aikana elokuvateatterissa saa Koulukinosta, www.koulukino.net.
- Koululla katsottavien kotimaisten elokuvien opetuskäyttölupia voi hakea Tuotoksesta, www.tuotos.fi.
- Useiden amerikkalaisten elokuvien katsomiseen vuosilupia tai kertavuokria myöntää M&M Viihdepalvelu
- Elokuvakontakti vuokraa elokuvia kouluille ja elokuvakerhoille. www.elokuvakontakti.fi

MUOTOILU**Designmuseo**

www.designmuseo.fi

SANATAIDE JA KIRJALLISUUS**Kirjoitusharjoituksia:**

Timantinmetsästäjä. Luovan kirjoittamisen opas. (Parkkola & Repo, WSOY 2004)

Kirjoittamisen ihanuus. Nuoren kirjoittajan opas. (Kuick & Karlsson, Karisto 2010)

Kirjan pohjalta tehtyjä kirjoitusharjoituksia yms.

(Pensionaatti Onnela -kirjasarja):
www.kuutamojakuisti.fi

Lasten- ja nuortenkirjojen esittelyjä:

www.lastenkirjahylly.blogspot.com

Helmet – kirjastojen hakupalvelu

www.helmet.fi

Lukukeskus

www.lukukeskus.fi

Ord i tiden – författarinfo för unga

www.orditiden.fi

Suomen sanataideopetuksen seura ry

www.sanataide.fi

Sydkustens ordkonstportal

www.ordkonst.fi

SARJAKUVA**Sarjakuvan Tekowiki**

www.sarjakuvanteko.fi

Sarjakuvaseura

www.sarjakuvaseura.fi/akatemia/framet.html

Worldcomics

www.worldcomics.fi

SIRKUS**Sirkuksen tiedotuskeskus**

www.sirkusinfo.fi

TANSSI**Tanssiteattereiden yhteys- ja ohjelmistotietoja:**

www.danceinfo.fi/esityskalenteri

TEATTERI**Teattereiden yhteys- ja ohjelmistotietoja:**

www.teatterikeskus.fi

Drama- och teaterundervisning i Finland, FIDEA

www.fideahomepage.org

Nukketeattereita

www.nukketeatterikeskus.fi,
www.hevosenkenka.fi, www.ntsampo.fi

Näytelmäkulma

www.dramacorner.fi

VALOKUVATAIDE**Suomen valokuvataiteen museo:**

www.valokuvataiteenmuseo.fi

HELSINGIN KAUPUNGIN VIRASTOT**Helsingin kaupunginkirjasto**

www.lib.hel.fi

Helsingin kaupunginmuseo

www.helsinginkaupunginmuseo.fi

Helsingin kaupungin liikuntavirasto

www.hel.fi/liikunta

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus

www.nuoriso.hel.fi

Helsingin taidemuseo

www.hel.fi/wps/portal/Taidemuseo

Helsingin kulttuurikeskus

www.kulttuuri.hel.fi

YLEISÖTYÖTÄ TARJOAVAT HELSINGISSÄ MM.**Annantalo**

www.annantalo.fi

Ateneum

www.ateneum.fi

Helsingin kaupunginteatteri

www.hkt.fi

Kanneltalo

www.kanneltalo.fi

Kulttuurin laajakaista**– Kansalliset kulttuurilaitokset**

www.kulttuurinlaajakaista.fi

Konserttikeskus

www.konserttikeskus.fi

Malmitalo

www.malmitalo.fi

Musiikkitalo

www.musiikkitalo.fi

Nykytaiteen museo Kiasma

www.kiasma.fi

Produforum – det fria kulturfältets nätverk

www.produforum.fi

Q-teatteri

www.q-teatteri.fi

Sinebrychoffin taidemuseo

www.sinebrychoffintaidemuseo.fi

Stoa

www.stoa.fi

Suomen Kansallisteatteri

www.kansallisteatteri.fi

Suomen kansallismuseo

www.nba.fi/fi/skm

Suomen Kansallisooppera

www.ooppera.fi

Svenska litteratursällskapet

www.sls.fi

Svenska Teatern

www.svenskateatern.fi

Unga Teatern

www.ungateatern.fi

Teater VIIRUS

www.viirus.fi

Teatterimuseo

www.teatterimuseo.fi

Vuotalo

www.vuotalo.fi

Zodiak – Uuden tanssin keskus

www.zodiak.fi

HELSINKILÄISET TAIDEKOULUT

www.kultus.fi

LÄHTEET

Tiihonen, Arto (2009). *Vapaaehtoistoiminnan rajapinnoille – ja niiden yli!?* Haettu 19.2.2010 osoitteesta http://www.ikainst.fi/sivu.php?artikkeli_id=422.